

Informació, dades i ironia

Albert Garrido

Escriure sobre Xavier Batalla és una d'aquelles estranyes situacions que m'hauria agradat que no es donés mai. Les complicacions per fer-ho són grans perquè en posar-m'hi es barregen el record de l'amic, del periodista, del company de curs, la complicitat intel·lectual, el temps d'aprenentatge i les idees compartides. Tot plegat suma més de quaranta anys, que són massa anys per pensar que les ratlles que segueixen són un resum satisfactori del que volia dir abans de posar-me a escriure.

Potser he de donar gràcies a la roda de la fortuna quan, mentre prenia notes per a aquest article, vaig topiar amb la següent sentència de Goethe sobre la ironia: «És el granet de sal que fa comestibles els menjars posats a la taula». El Xavier era un conreador de la ironia, d'una ironia ràpida i subtil, matisada i informada. En realitat, una cosa no es pot separar de l'altra: era irònic perquè estava informat, necessitava estar informat per poder ser irònic i necessitava conèixer les dades de primera mà per sentir-se informat. I em sembla que aquest tarannà, propi de la tradició periodística anglosaxona més que de cap altra, en el cas del Xavier va formar part de la seva concepció del periodisme molt abans de descobrir l'escola angloamericana i aprofundir-hi, una escola que va arribar a conèixer molt bé.

Els estudis d'enginyeria, anteriors a la seva opció pel periodisme, segurament tenen molt a veure amb aquesta característica del Xavier: li calien punts de partida sòlids per poder explicar els esdeveniments en les relacions internacionals, es pot dir fins i tot construir-ne una teoria; per analitzar i opinar havia de delimitar primer un marc de referència amb les eines de la història, la filosofia, la tradició i els condicionants físics de cada escenari. D'això, n'havíem parlat mols cops; d'això i de la proliferació de texts escrits en el buit, sense base, poc més que castells de focs artificials de vida molt efímera. Fa un munt d'anys, sobre un d'aquets texts poc exigents, vàrem jugar a un joc bastant di-

vertit mentre dinàvem: hi vàrem canviar tots els *sís* i tots els *nos*, abundants i repetitius fins a esgotar el lector, pels seus contraris —on posava *no* hi vàrem posar *sí* i a l'inrevés—, amb el resultat final que la nova versió era del tot publicable, és un dir, amb la particularitat que deia gairebé el mateix que l'original. Malícies d'anys molt pretèrits.

Tornant al compromís del Xavier amb el rigor i l'exactitud, em sembla que res és més esclaridor que llegir les cròniques, els articles i les peces de tota mena que durant anys va publicar al diari *La Vanguardia* com a corresponsal a Londres, com a comentarista de l'actualitat o com a corresponsal diplomàtic. El seu seguiment de la guerra de l'Afganistan dia a dia em sembla un esforç exemplar d'anàlisi en calent, cercant respostes a les grans incògnites de la primera gran guerra del segle XXI. En aquella sèrie d'articles, que abraça del 8 d'octubre de 2001 al 16 de gener de 2002, les referències argumentals van de la política a la literatura, del pensament abstracte als fets concrets, de l'economia a la cultura popular; tots aquests materials justifiquen la sentència de Polibi que precedeix el recull d'articles publicat l'abril de 2002: «Des d'aquest moment (220 aC) la història es converteix en un tot orgànic: els afers d'Itàlia i de Líbia estan relacionats amb els d'Àsia i Grècia, i tot tendeix cap a la unitat».

Aquesta visió global, universal, és present en el seu llibre *¿Por qué Irak?*, posat a la venda pocs dies després del començament de la segona guerra del Golf (20 de març de 2003), i d'una manera constant, fins que la malaltia el va recloure a casa, a *Vanguardia Dossier*, el primer número del qual és d'abril-juny de 2002. Ara que es parla amb tanta desimboltura de globalització paga la pena comprovar que posar-la en pràctica en l'àmbit de l'anàlisi periodística no és gens fàcil; més aviat és una aventura restringida a només uns quants que se la poden permetre perquè tenen el fons d'armari intel·lectual suficient per fer-ho, i el Xavier el tenia. I si, a més a més, es té, com en el seu cas, l'instint i l'ofici per separar el gra de la palla i distanciar-se dels fenòmens observats, aleshores la ironia, els jocs de paraules i altres recursos del llenguatge arrelen en l'ecosistema adient: tots els lectors habituals de la seva secció del dissabte «La nueva agenda» saben a què em refereixo.

Ara que la tendència és, per raons culturals i pressupostàries, viatjar menys i navegar més... per la xarxa, val a dir que el Xavier va ser l'exemple de justament el contrari: apreciar el valor del viatge, de la informació *in situ* i del contacte amb les fonts com a condició indispensable per fugir de la inèrcia de les fonts prefabricades, del lèxic oficialista i dels tòpics posats en circulació per mitjans de sostre baix. Des de la primera vegada que va fer la maleta amb missió informativa —pagant-se ell l'expedició, és clar— fins al darrer cop que va sortir per aquests mons de Déu amb el bloc de notes, el Xavier va entendre que viatjar és una tasca insubstituïble per aprendre, comprendre, informar i evitar

judicis precipitats. Per això defugia la visceralitat i altres formes efectistes de discutir, tan habituals en les tertúlies, en què la gesticulació i els crits substitueixen sovint els arguments basats en dades.

Escriure d'oïda i fer afirmacions a benefici d'inventari estaven en l'extrem oposat de la praxi professional del Xavier. I n'hi ha prou repassant *Vanguardia Dossier* per comprovar que les xerrameques per liquidar amb quatre generalitats qualsevol assumpte no eren precisament del seu gust. He estat buscant sense aconseguir trobar-lo qui és l'autor d'una frase que més o menys diu així: «De vegades calen mil paraules per fer una afirmació i d'altres és suficient romandre callat». M'imagino que el Xavier estava d'acord amb aquesta idea, encara que mai li vaig preguntar.

Crec que en la seva tasca docent va ser determinant aquest enfocament de la professió: exactitud, dades i fonts solvents. Els alumnes que van tenir la sort d'assistir a les seves classes van poder aprendre al mateix temps les diferències entre el paradigma realista i l'idealista, la importància de les grans capçaleres en els circuits informatius i la configuració de l'opinió pública, la necessitat de treballar de manera organitzada i sistemàtica i l'obligació de comprovar les informacions fins a l'última coma abans de donar un text per bo. No em sembla exagerat dir que aquests són justament els pilars del seu llegat acadèmic: remetre la dignitat de l'ofici de periodista a la solvència de la informació que arriba als receptors. El compromís cívic del periodista, enunciat així, és ben senzill, però complir-lo sempre és d'una exigència màxima; el Xavier ho sabia i als estudiants els ho deia.

Jo comparteixo essencialment l'enfocament de la professió del Xavier, i quan el vaig succeir en l'assignatura de Periodisme Internacional a la Universitat Pompeu Fabra vaig procurar seguir pel mateix camí. Per un atzar del destí, el primer o el segon any que donava Periodisme Internacional vaig tenir matriculat un noi que havia assistit a les classes del Xavier, però finalment va haver d'interrompre els estudis per raons familiars. Era una mica més gran que els seus companys d'aula i potser per això filava més prim. El cas és que un dia, a mig trimestre, em va dir alguna cosa com aquesta: «La seva generació va tenir molta sort perquè va haver de prendre responsabilitats quan encara no li tocava». Jo havia explicat al final de la sessió d'aquell dia com el 8 de gener de 1976, data de la mort del polític xinès Zhou Enlai —aleshores li dèiem Chu En Lai—, els joves que fèiem la secció d'informació internacional d'*El Correo Catalán* vam decidir canviar-la de dalt a baix quan va arribar la notícia, més tard de les nou de la nit, just quan estàvem marxant cap a casa, i com vam deixar la cosa enllestida passada la mitjanit, més contents que rossinyols.

Tenia raó aquell noi; el moment històric de relleu generacional va ser la nostra gran sort i el Xavier el va saber aprofitar i va fer escola dins i fora del seu

entorn professional. El final del franquisme i la transició van accelerar l'aprenentatge dels periodistes joves que, arrossegats per les circumstàncies, ens vàrem trobar fent més coses de les que per edat ens tocaven, i en aquella situació excepcional ens vàrem veure formant part d'una xarxa de la qual en Xavier Batalla va ser per sempre una referència. Antonio Franco, Miguel Ángel Bastenier, José Antonio Sorolla, Xavier Roig, Carlos Pérez de Rozas i molts altres noms que farien la llista massa llarga formen part de la petita història d'aquells dies.

Qui sap, però, si el paràgraf anterior no és res més que un atac de nostàlgia i el que en realitat hauria d'haver escrit, ras i curt, és que vaig conèixer el Xavier amb dinou anys, que a tots dos ens agradaven les pel·lícules dels germans Marx, les cançons de Frank Sinatra i els articles del Manolo Vázquez Montalbán, que la nostra pàtria era el Barça i que estàvem disposats a llegir el que calgués per comprendre què carai passava al món. I potser volia escriure que totes les altres coses que he explicat varen venir després, sense saber massa com. El que no va canviar mai amb el pas del temps és que sempre que ens trobàvem teníem cinc minuts per riure amb qualsevol pretext més aviat innocent. O potser no sempre ho era? Això queda entre ell i jo.

Dades de l'autor

Albert Garrido és periodista i professor al Màster de Periodisme Internacional de la Universitat Pompeu Fabra i a la Universitat Internacional de Catalunya.